

ohromnou radost, že se s námi smějí setkat na vlastním území a ne na našem?

Taková představa se nám zdá být absurdní, ale to jen svědčí o tom, že naše vztahy nejenom nejsou vztahy rovného s rovným, ale že si je už takové neumíme ani představit. Že už jsme s to být pobouřeni jenom křiklavou nerovností, kdežto nerovnost decentní a skrytá nám přešla do krve a případá nám běžná a normální.

Tim naprosto nechci vyčítat našim politikům trpělivý postoj vůči urážkám, ani jejich mírný tón a usilovnou snahu po domluvě. V dnešních okolnostech se totiž právě jejich nekonečně dobrá vůle stává zbrání, která odhaluje před celým světem partnerovu agresivitu, aroganci a nepřístupnost. Ale jakkoli je to zbraň správná a vhodná, přece jen to není zbraň rovného proti rovnému, nýbrž malého proti velkému, ohroženého proti ohrožujícímu.

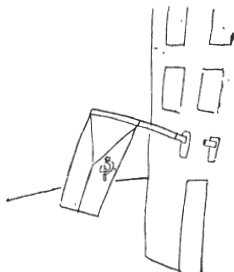
Dosáhnout skutečně rovnoprávnosti a plnoprávnosti, jaká to ještě bude obrovská námaha pro náš malý stát, obklopený láskyplnými očima spojeneckých hlavn! Nelze během jednoho týdne zvrátit oboustranné zvyklosti utvrzované po dvacet let. A nelze ani naráz změnit náš národní charakter, který v posledních staletích, žel, málo uvykl ostrému vzduchu samostatnosti a volnosti a kromě své nádherné svobodomyšlné tradice má i svou smutnou rakušáckou tradici poslušnosti a přizpůsobení.

Nicméně národní charakter se utváří a přetváří v dějinných bouřkách a tento obtížný a dramatický rok bude znovu zodpovídat otázku, kdo jsme, jací jsme a co si zasloužíme. Před našimi národy je stále otevřena možnost, že jejich život zůstane živořením, že budou žít cizí, vnucený a odvozený osud, že se z dobrovolného spojení velmoci kdysi tak milované změni v pouhou věc v její ruce, že se odsoudí k vnitřní bezvýznamnosti a nepůvodnosti a dřív nebo později zahynou.

Pro malý národ je otázka jeho bytí a nebytí stále otevřena. Jeho suverenita je pro něj věčným úsilím, úkolem a bojem. Jen ten národ, který vášnivě touží být sám sebou, žít po svém, jen hrdý národ, pro nějž pouze svébytný život je životem, si zaslouží, aby žil a byl, a jenom takový národ si život uchová.

LL. č. 23, 1. srpna 1968

Успехи народа, Бедный империализм

Kresba Jiřího Jiráčka

Jindřich Fibich

Jaké stanovy taková demokratizace

KRIZE MONOLITNÍHO MODELU KSČ

Velice by se mýlil každý, kdo není členem KSČ, pokud by se domníval, že příprava nových stanov této strany je nějakou formalistickou lapálií, která se nekomunistů vůbec netýká. Vždyť každý soudný pozorovatel minulých 20 let našeho socialistického vývoje už dávno musel uznat, že poměry uvnitř této naší nejlivnější politické strany byly vždy velmi široce a dalekosáhle propojeny s poměry v celém státě a společnosti. A proto také základní statutární normy činnosti této strany fungovaly jen v sepětí s širšími sociálními podmínkami a normami. Celý náš mírně modifikovaný stalinský model byrokraticko-etatického socialismu byl soustavou jednostranných pák a převodů napojen na právě tak stalinský model monolitní, slepě disciplinované a centrálně ovládané komunistické strany. V utkání fixních idejí a subjektivní zvěle s proměnlivou realitou a objektivními zákony přírody a společnosti dostaly se oba tyto modely do vážné krize, z níž hledáme cestu v obrodném hnutí demokratického socialismu.

Nejprve se ukázalo nemožným docílit zásadního obratu od centrálně direktivního řízení naší ekonomiky ke spojení plánovitosti se socialistickým podnikáním a trhem bez analogické přestavby celého politického systému, bez obratu od mocenského monopolu a diktátu jedné strany ke skutečně demokratickému systému rovnoprávných partnerů, kde strany jsou odděleny od státu a stát od mechanismů ekonomiky. A nyní jsme byli celým polednovým politickým vývojem dotlačeni až do situace, v níž je zřejmé, že tento Archimédův řez musí zasáhnout především vnitřní poměry a vztahy v KSČ. Přitom však na to zdaleka nestačí pouhá ekvilibristika svobody slova nebo mechanické vytlačování deformátorů a konzervativců reformátory a progresisty. Výměny čelných garnitur, rehabilitace, akční program a státoprávní uspořádání mohou posléze opět uváznout v půli cesty nebo se stočit do nepředvídaných otesů či zmatků, pokud se KSČ i celá společnost nezačnou pohybovat ve zcela nových institucionálních kolejích důsledně vzájemné demokracie a s ní synchronizovaného socialismu. A právě v tomto překládání kolejí pro celou soustavu organizací naší socialistické společnosti budou mít rozhodující význam připravované nové stanovy KSČ a v nich zakotvený nový demokratický model této naší hlavní politické síly.

Stalinský model strany, obsažený v dosavadních stanovách, je neudržitelný a nedá se nijak adaptovat pro potřeby rozvoje demokratického socialismu hlavně ze dvou důvodů: Především proto, že hlavní poli-

tické funkce strany, vztahující se ke společnosti, nakládaly se všemi jejími ostatními elementy jako s pouhými objekty, podřízenými apriorním cílům a záměrům strany. A dále proto, že ve vnitrostranických vztazích byla zafixována absolutní nadřazenost a neomylnost hierarchických špiček aktivního stranického aparátu vůči povolnému nebo pasivnímu členstvu a jeho základním organizacím. Nový model strany se proto musí ubírat cestou dvojí dezalienace a emancipace, jež by umožnila vymanit množství členstva z jedné pasivity a podřízenosti a zástupy nekomunistů a občanů z pasivity a ovládanosti dvojí.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA NOVÉHO MODELU STRANY

Jako politolog a sociolog zabývající se teorií organizace a zároveň i jako člen skupiny pověřené předsednictvem ÚV KSČ přípravou návrhu stanov pro mimořádný sjezd strany chtěl bych bojovat za názory na tuto záležitost z hlediska jejího širšího společenského významu. Oproti různým konzervativně dogmatickým a sektářsko-byrokratickým hlasům soudím, podobně jako snad celý kolektiv tvůrců nového návrhu stanov, že v dané situaci nelze vystačit s nějakým záplatováním starých byrokraticko-centralistických stanov, ale že bude nutné přijít se zcela novým pojetím demokratického modelu organizace komunistické strany a jejich hlavních funkcí.

Při hledání a projektování takového modelu je možné a nutné oproti vulgárním stalinsko-byrokratickým východiskům postavit jiná teoreticko-metodologická východiska, schopná vskutku pravdivým, progresivním a vědeckým způsobem analyzovat situaci a situovat v ní správně a účinně funkce i strukturu naší komunistické strany.

Náleží k nim především autentické Marxovo pojetí strany, jež se vyznačuje požadavkem vzájemného propojení strany a občanské společnosti, zásadou sdružování na základě kooperace a rovných práv a povinností, demokratickým otevíráním prostoru všem tendencím a myšlenkám, jež se zasazují o každodenní existenci pracujících, a veřejným úsilím o spojení a dorozumění všech demokratických sil. Dále sem patří Leninovy úvahy o závislosti organizace strany na obsahu a funkcích její činnosti, o demokracii jako prostředku boje za socialismus, o závislosti disciplíny na uvědomělosti, autority vedení na veřejnosti jeho rozhodování, jednoty činnosti na svobodě diskuse a centralismu na iniciativě mas.

Zvláštní pozornosti si také zaslouží u nás zatím téměř neznámé úvahy R. Luxemburgové o Říjnové revoluci, v nichž varuje dělnické hnutí před byrokraticizací socialismu. Prohlašuje v nich: „Bez všeobecných voleb, bez neomezené svobody tisku a shromažďování, bez svobodného zápolení myšlení odumírá život všech veřejných institucí a stává se zdánlivým

životem tam, kde byrokracie zůstává jediným aktivním elementem. To je zákon, jemuž se nikdo nemůže vyhnout.“ Především se mu pak nemůže vyhnout sama komunistická strana.

A konečně také z vědecké dílny tvůrčího marxismu nemůžeme při této příležitosti pominout řadu základních nových pohledů A. Gramscioho. Gramsci spatřuje ve straně nástroj a formu vnitřního osvobození a intelektuálního předvoje nejen dělnické třídy, ale celé národní společnosti. Největší nebezpečí pro postupné pozvedání řízených členů strany na úroveň řídicích funkcionářů představuje podle něho byrokratismus a sektářství, usilující o mechanickou disciplínu a pasivní souhlas podřízených. Progresivní rozmach strany může vycházet pouze z demokratického sjednocování vzájemně se korigujících stranických intelektuálů a prostých členů strany a jejich racionálních i citových stanovisek a názorů.

Pokud nechceme sektářsky ignorovat ani různé spolehlivě ověřené výsledky soudobých nemarxistických společenskovedních disciplín, pak nám mohou mnoho napovědět i některé poznatky politologie a sociologie organizace. Z těchto hledisek bychom při konstruování nového modelu KSČ neměli opomíjet především její vazby na širší politický systém, který je rovněž ve stadiu podstatné demokratické rekonstrukce a hledání nových způsobů, jak navazovat na potřeby dalšího rozvoje socialistické ekonomiky a sociální struktury. Dále si zaslouží naší pozornosti zjištění teorie organizace o přednostech demokratického způsobu vedení oproti vedení autokratickému, o vzájemné neslučitelnosti některých principů demokracie a byrokracie a o vyšší sociálně ekonomické efektivitě a kulturní hodnotě organizačních vazeb konzultativních a participativních oproti vazbám autoritativním.

ZÁKLADNÍ FUNKCE A PRINCIPY DEMOKRATICKÉ ORGANIZACE STRANY

Přistoupíme-li z těchto základních teoreticko-metodologických pozic a hledisek ke tvorbě nového modelu komunistické strany, který by odpovídal potřebám naší dnešní československé cesty k demokratickému socialismu, ukazuje se nám několik jeho nejdůležitějších rysů. Zachovate a uplatníte vedoucí úlohu KSČ v nových podmínkách pluralitních demokratických sil a vztahů, spočívajících na svobodě informací a shromažďování, bude možné jen při realizaci dvou základních podmínek a funkcí: 1. Bude-li tato strana oproti jiným politickým stranám a institucím hlouběji poznávat a demokratičtěji odhalovat rozpornou dialektiku obecných a zvláštních zájmů ve vývoji naší společnosti a pohotověji nacházet a vědeckěji programovat jejich obecně prospěšná socialistická řešení. 2. Bude-li mít více schopnosti otevřeně demokraticky odrážet celospolečenskou problematiku a pluralitu názorů i zájmů ve svém vnitroorganizačním ústrojí a

jeho prostřednictvím ji přetvářet v potřebnou veřejně politickou aktivitu.

Abyste strana obstála v uskutečňování takto chápaných základních celospolečenských funkcí, potřebuje zcela novým, tvořivě marxistickým způsobem formulovat své sociální poslání a základní principy své organizace a činnosti, shrnované pod ústřední kategorii demokratického centralismu. Je-li akceschopnost strany měřena dosahováním hlavních programových cílů, pak jednota a disciplína strany je účelná pouze z hlediska takto uvědoměle chápané a demokraticky utvářené akceschopnosti a nemůže být považována za nějaký ustrnulý a samoučelný fetiš.

Prvním východiskem takto zaměřené akceschopnosti strany pak musí být důsledně demokratická a vědecká tvorba programu a politické linie na základě konfrontace různých názorů a skupinových zájmů s marxistickou ideologií o historické misi dělnické třídy. Tato historická mise v podmínkách rozvinuté socialistické společnosti může spočívat pouze v likvidaci všech sociálně mocenských privilegií, v důsledném hodnocení podle množství a kvality práce a v uvolňování prostoru pro svobodný rozvoj osobnosti a sociální pokrok. Pro zajištění alternativních hledisek a kritické oponentury uvnitř strany chceme ve stanovách zakotvit právo menšiny ponechat si a hájit své názory i poté, když většina demokraticky rozhodla o určité obecně závazné akci. K prohloubení vědeckosti a demokratičnosti při tvoření a uskutečňování politiky strany má také sloužit svobodně vertikální i horizontální probíhání informací a soustavná konfrontace zkušeností zdola s vědecky podloženými pohledy shora, jakož i povinnost volených orgánů využívat odborných expertiz a vědeckých výzkumů a informovat stranickou veřejnost o menšinových názorech.

Druhým východiskem takto chápané akceschopnosti strany má být demokratický rozvoj svébytné a samosprávné socialistické aktivity co největšího počtu členů strany a jejich otevřených kontaktů s nejširší veřejností. Za tím účelem chceme ve stanovách zakotvit princip rozhodující úlohy a vlivu různých forem dobrovolného aktivu; tyto formy umožňují přímou účast členstva na tvorbě a řízení politiky. Rovněž princip relací má zvýšit bezprostřední vliv členstva na samostatné řešení místních otázek a zvýšit jejich přímou odpovědnost za politiku strany. Pro potřeby širších a komplexnějších programových akcí by se základní organizace cílevědomě sdružovaly ve vyšší trvalá i jednorázově dočasná organizační seskupení, na něž by přenášely část svých suverénních práv a kompetencí, nezbytnou k jejich řízení. Autorita vyšších orgánů a závaznost jejich směrnic by pak musela vyplývat nejen z koncentrace, ale také z uvolňování všech zdrojů politické iniciativy a vzájemně se ovlivňujících názorů a idejí, společných cílů a potřeb koordinující činnosti, a nikoli snad z jejich pouhé byokra-

tické nadřazenosti či možnosti mocenské reglementace.

Třetím východiskem takto zaměřené aktivizace strany by se měly stát základní požadavky demokratické regulace organizační moci a vytváření zábran proti jejímu monopolizování a zneužívání. Stanovy by měly především zaručit důsledně demokratické ustavování tajně volených řídicích orgánů, uplatnění nových forem dělby a kontroly moci (např. mezi koncepčními předsednictvy, operativními volenými sekretariáty a svéprávnými kontrolními komisemi jako vzájemně nezávislými orgány ÚV), neslučitelnost více vlivných funkcí (dekumulaci), pravidelné střídání ve funkcích (rotaci), odkázání aparátu do přesně vymezené role pouhého služebníka a výkonného pomocníka volených orgánů a dobrovolných aktivistů, měly by postavit kádrovou politiku pod veřejnou kvalitativní kontrolu atp.

Závěrem bych chtěl konstatovat, že pracovní kolektiv tvůrců návrhu nových stanov, složený z teoretiků i praktických znalců života strany včetně M. Vaculíka, se v podstatě shodl na této, zde jenom zhruba naznačené, koncepci stanov. Přitom se mu během přípravých prací podařilo předejmut a přihlédnout k většině požadavků a připomínek přicházejících ke stanovám zdola, z organizací a konferencí strany. Pokud se objevují námitky, tedy ve vyšších sférách. Čeká nás tedy zřejmě ještě úporný zápas o to, zda dokážeme prostřednictvím nových stanov normativně zajistit demokratizaci strany a celé naší společnosti již na tomto mimořádném sjezdu, anebo zda ji pro „nezralost“ některých stranických činitelů budeme muset odložit do roku 1970, a tím ji vlastně uložit ad acta.

LL č. 23, 1. srpna 1968

Stanislav Šimanovský Semilské řádky

Dlouho se zdálo, že obrodě šířící se všemi směry z Prahy po vlasti brání v proniknutí do Semil věhlasný kopec Kozákův. Dnes má však již semilské obrodné hnutí značnou popularitu díky článkům L. Vaculíka v LL a E. Kriseové v Mladém světě. Část mládeže v tomto městě se sdružila pod názvem Klub mladých v kolektiv, který se namísto jarních poetických procházek kolem řeky dal do obrozeneckého boje. Cíl: odstoupení neschopných a zkompromitovaných funkcionářů. Na tu dobu to byl cíl fantastický, protože v cestě stála po léta pevně slepovaná hráz ze skalních funkcionářů, jejich frází, jejich konexí a jejich moci. Dnes, po třech měsících boje, řídí OV KSČ noví vedoucí tajemník Václav Stěhulka. Pravda, zvolila jej mimořádná konference. Bylo by však k tomu došlo, kdyby se přímo v této věci neangažovali mladí? Na MěstNV se uprázdnilo místo předsedy a jeho tajemníka. V Semilech nastala krátká chvíle oddechu.